SOTSIAALMINISTEERIUM

Justiits- ja Digiministeerium
info@justdigi.ee

Teie 07.10.2026 nr 8-1/7251-1, JDM/26-1106/-1K

Meie 03.11.2026 nr 1.2-3/2375-3

Lastekaitseseaduse ja karistusregistri seaduse muutmise seaduse eelnõu kooskõlastamine

Tunnustame lastega töötavate isikute kontrolli tõhustamisele ja laste paremale kaitsmisele suunatud algatust. Regulaarne automaatkontroll võib aidata senisest kiiremini tuvastada olukordi, kus lapsega töötava isiku suhtes kehtib lastega töötamise piirang, ning vähendada tööandjate käsitsi tehtavate kontrollidega kaasnevat koormust. Toetame küll eelnõu eesmärki ja üldist suunda, **kuid kooskõlastame märkustega arvestamisel**, sest eelnõus välja pakutud automaatkontrolli süsteemi õiguslik ja tehniline lahendus, vastutuse jaotus ning rakendamiseks vajalikud ressursid ei ole piisavalt läbi mõeldud ja selged. Palume enne eelnõu menetlemise jätkamist arvestada järgmiste märkustega.

1. Automaatkontrolli tehniline ja õiguslik mudel ning vastutav töötleja

Eelnõust ei selgu, kas automaatkontrolli süsteemi kujul luuakse uus andmekogu, olemasoleva andmekogu osa või andmevahetusteenus. Samuti ei ole selge, millise andmekogu juurde lahendus arendatakse, kus päringuandmeid ja tulemusi säilitatakse ning kas isikut tõendavate dokumentide andmekogusse tehakse päring üksnes juhul, kui karistusregistrist tuvastatakse lastega töötamise piirang.

Kui tegemist on X-tee kaudu toimiva andmevahetusega, ei ole põhjendatud käsitada seda eraldiseisva süsteemina, mille vastutavaks töötlejaks määratakse Sotsiaalkindlustusamet. Sotsiaalkindlustusamet ei saa vastutada töötamise registri, karistusregistri ega isikut tõendavate dokumentide andmekogu haldamise seaduslikkuse ja arendamise eest, sest amet ei ole nende andmekogude vastutav töötleja. Samuti ei saa Sotsiaalkindlustusamet vastutada selle eest, et tööandjad lisavad automaatkontrolli üksnes isikud, kelle kontrollimiseks on neil õiguslik alus ja tagavad andmekaitsepõhimõtete järgimise.

Sellest tulenevalt palume:
1. kirjeldada seletuskirjas automaatkontrolli terviklik protsessi- ja andmevoog;
2. määrata kindlaks, kas tegemist on andmekogu või andmevahetusteenusega;
3. selgitada, millistes andmekogudes ning millisel õiguslikul alusel andmeid töödeldakse ja säilitatakse;
4. viia vastutavate ja volitatud töötlejate määratlus vastavusse andmekogude tegeliku ülesehituse ja töötlejate pädevusega.

2. Sotsiaalkindlustusameti ülesanded ja ressursivajadus

Eelnõu kohaselt määratakse Sotsiaalkindlustusamet automaatkontrolli süsteemi vastutavaks töötlejaks ning kõik automaatkontrolli positiivsed tulemused edastatakse

Sotsiaalkindlustusametile järelevalve tegemiseks. Määruse kavandi kohaselt vastutaks Sotsiaalkindlustusamet vastutava töötlejana lisaks ka teenuse toimimise, arendamise, õiguslike küsimuste lahendamise ja turvanõuete väljatöötamise eest. Tegemist on oluliste ja püsivate lisaülesannetega, millega seonduvad ka kulud.

Seletuskirjas on käsitletud küll registrite liidestamiste arenduskulusid, kuid puudub Sotsiaalkindlustusameti tööjõu-, arendus- ja püsikulude hinnang. Samuti ei ole märgitud, millises mahus ja millisest allikast antakse ametile ülesannete täitmiseks vajalikud vahendid. Mõjuhinnangut tuleb täiendada ning eelnõus kirjeldada ülesannete täitmiseks Sotsiaalkindlustusametile vajalik ressurss ja selle rahastamisallikas. Konkreetse ressursivajaduse hindamiseks tuleb esmalt koostada piisavalt täpne protsessikirjeldus ning määrata kindlaks ootused Sotsiaalkindlustusametile. Lisaks on vaja kavandada vajalikud arendused asutuste arendusplaanidesse.

Sellest tulenevalt palume:

1. määrata täpselt Sotsiaalkindlustusameti ülesanded ja vastutuse ulatus;
2. hinnata tööjõu-, arendus-, haldus-, infoturbe- ja püsikulusid;
3. määrata kindlaks tekkivate kulude rahastamisallikas.

3. Automaatkontrolli ulatus ja toimimine

Eelnõus tuleb täpsemalt määratleda automaatkontrolli sihtrühm ning selgitada, kuidas kontroll hõlmab kõiki isikuid, kes töötavad või tegutsevad vahetult lastega. Töötamise registri andmetel põhinev lahendus ei pruugi hõlmata muu hulgas füüsilisest isikust ettevõtjaid, ühe töötajaga äriühinguid, juhatuse liikmeid, vabatahtlikke, praktikante ega ka võlaõigusliku lepingu alusel tegutsevaid isikuid. Automaatkontroll ei lahenda ka olukorda, kus lapsega töötamist võimaldav isik ei täida kontrollikohustust juba isiku tööle või tegevusse lubamisel või kui lapsega töötamist võimaldav ja kontrollitav isik langevad kokku.

Juhime tähelepanu sellele, et praegu on kujunenud olukord, kus riik ja ühiskond kulutab üha enam ressursse kümnete tuhandete inimeste kontrollimisele. Samas puudub LasteKS § 20 keelu alla langevatel isikutel endal igasugune vastutus ja motivatsioon hoidumaks lastega töötamisest. Sellest tingituna ei pruugi täna olla laste huvid alati kaitstud, kuna nii tööandaja poolne kontroll kui ka riiklik- või haldusjärelevalve ei ole alati piisavalt tõhusad ja heidutavad sekkumisvahendid. Seda eriti olukordades, kus tööandja ja keelu alla langev isik on samad. Seejuures ei pruugi isiku töösuhe ka lõppeda esimesel võimalusel pärast keelu aluseks oleva karistuse jõustumist ja probleemiks võib saada ka järelevalvemenetluse ebatõhusus. Näiteks kui järelevalves isegi jõutakse võimaliku rikkumiseni ja tehakse ettekirjutus ettevõtjale (lapsega töötamist võimaldavale isikule), siis on ebaselge, mis saab juhul kui isik keeldub töökohalt lahkumast. Ühtlasi, kas tööandjal on sellisel juhul õigus töösuhe lõpetada ette teatamata või kas karistatud isikule tuleks pakkuda teist tööd sama tööandja juures. Seetõttu teeme ettepaneku kaaluda, kas karistatav võiks olla ka lastega töötamise keelu alla langeva isiku enda tegevus olukorras, kus ta töötab lastega (töö või kutsetegevuses). Selline sanktsioon paneks vahetu vastutuse ka isikule endale, omaks heidutavat mõju ja võimaldaks lõppastmes kokku hoida tegevustelt, mis on kulukad, kuid mille tõhusus on kaheldav.

4. Teabe edastamine ja järelevalvepädevus

Eelnõu kohaselt edastatakse piirangu tuvastamise korral teave tööandjale ja Sotsiaalkindlustusametile. Eelnõust ei selgu, kuhu ja millisel kujul teave ametile edastatakse, milline menetlus selle saamise järel algab ning kuidas kajastub andmete edastamine andmejälgijas. Lahendus eeldab tõenäoliselt Sotsiaalkindlustusameti infosüsteemide arendamist.

Samas on tähelepanuta jäänud, et lisaks tööandjale tuleb LasteKS § 20 lõigetes 1 ja 2 sätestatud piirangutest kinnipidamist kontrollida ka teatud juhtudel tegevuslubade

väljastamisel (LasteKS § 20 lõige 3) ja KarS § 179[1] kohaselt on lastega töötamise ebaseaduslik võimaldamine süütegu. Kuivõrd erinevad haldusorganid väljastavad tegevuslubasid tegevusaladel, mille puhul võib teenust vahetult ostavatel isikutel tekkida kokkupuude lastega (nt hariduse või tervishoiu valdkonnas), peaks sellekohane info jõudma nende kõigini. KarS § 179[1] kohtuväline menetleja on Politsei- ja Piirivalveamet (VTMS § 52 lõige 1). Praktilises vaates võikski automaatiseeritud järelkontrolli olla vaja eelkõige erinevate tegevuslubade vaates, kuivõrd tööandjad (ehk lastega töötamist võimaldavad isikud) on ka täna kohustatud perioodiliselt kontrollima lastega töötavate isiku karistusandmeid (LasteKS § 20 lõige 3).

5. Töötamise registri andmete kasutamine

Eelnõu ja rakendusakti kavand eeldavad, et töötamise registrisse lisatakse teave selle kohta, kas isik on lapsega töötav isik. Eelnõuga ei muudeta aga töötamise registri pidamist reguleerivaid õigusakte ega ole analüüsitud, kas selliste andmete kogumine vastab registri eesmärgile.

6. Mõju kannatanutele

Eelnõu seletuskirjas on käsitletud dokumendifoto kuvamisega kaasnevaid võimalikke negatiivseid mõjusid süüdimõistetud isikutele ja nende lähedastele, kuid analüüsimata on võimalik mõju laste ja kannatanute privaatsusele ning heaolule. Palume mõjuanalüüsi selles osas täiendada ja hinnata meetme vajalikkust ning proportsionaalsust.

7. Seletuskirja vastavus HÕNTE nõuetele

Seletuskiri ei vasta piisavalt hea õigusloome ja normitehnika eeskirjas sätestatud nõuetele, sest selles puuduvad või on ebapiisavad eelnõu põhiseaduslikkuse analüüs, andmekaitselise mõju hinnang ning halduskoormuse hinnang. Arvestades kavandatava andmetöötluse ulatust, töödeldavate andmete tundlikkust ja regulatsiooniga kaasnevaid uusi kohustusi, ei ole tegemist üksnes seletuskirja vormilise puudusega. Nimetatud analüüsid on vajalikud eelnõu õiguspärasuse, vajalikkuse, proportsionaalsuse ja rakendatavuse hindamiseks.

Eelnõuga kavandatakse Sotsiaalkindlustusametile uusi sisulisi, tehnilisi ja ressursimahukaid ülesandeid, kuid enne eelnõu ametlikule kooskõlastamisele esitamist ei ole neid Sotsiaalkindlustusameti ega Sotsiaalministeeriumiga vajalikus ulatuses läbi arutatud, mistõttu tuleks enne eelnõu menetluse jätkamist selline arutelu korraldada.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Karmen Joller
sotsiaalminister

Helen Meumers
Helen.Meumers@sm.ee

Alice Sündema
Alice.Syndema@sm.ee